

СТАНОВИЩЕ

за научните трудове на гл. ас. доктор по история **АЛЕКСЕЙ КИРИЛОВ КАЛЬОНСКИ**, участник в конкурс за академична длъжност **ДОЦЕНТ**

2.2. История и археология, „Нова история”, обявен от Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски” през 2014 г., публикуван в „Държавен вестник” бр. 33 от 11 април 2014 г.

от проф. д-р Искра Василева Баева, преподавателка в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”

Алексей Кальонски е завършил Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски” през 1986 г., след което за кратко време е бил учител, но от 1989 г. до ден днешен неизменно е преподавател във факултета (от 1993 г. е старши, а от 1997 г. – главен асистент), който е завършил. Този професионален път показва не само постоянство в преподавателската и изследователската дейност на гл. ас. Кальонски, но и ми дава възможност да наблюдавам отблизо неговото развитие. Ще започна с няколко думи за личните си впечатления от преподавателската дейност на Кальонски. Познавам го още като студент, тъй като съм му водила семинарни занятия по най-нова обща история. Още като студент той имаше широки интереси и проявяваше склонност да търси неконвенционални решения на историческите проблеми. Същите качества проявява гл. ас. Алексей Кальонски и в преподавателската си дейност както при провеждането на семинарни занятия, така и в лекциите, които чете в специализацията по руска история и в няколко други специалности и магистърски програми на Историческия факултет. Иновативността и ентузиазма, с които представя трудните исторически проблеми, каквито поставят историята на Русия, на Османската империя, съществуването на балканските и евразийските номади в широките времеви рамки от XIII до XIX в., му осигуряват трайния интерес на студентите. Личните ми наблюдения върху преподавателствата дейност на гл. ас. д-р Алексей Кальонски ми дават основание да я оценя високо.

В конкурса за академичната длъжност доцент гл. ас. д-р Алексей Кальонски е представил три монографии – „Юруците” (Просвета, 2007), която представлява преработения текст на дисертацията му „Юруците на Балканите под османска власт (XV-началото на XX в.)”, защитена през 2002 г.; “Възродителният процес. Мюсюлманските общности и комунистическият режим: политики, реакции и последици” (CIELA, 2008) в съавторство с Михаил Груев, в която Кальонски е автор на втората част, посветена именно на „Възродителния процес”; електронното авторско

издание „Communities, Identities and Migrations in Southeast Europe” (Anamnesis, 2013), което обединява поредица от негови изследвания, посветени на помаците, миграциите, бежанците, номадите, каракачаните и базирани върху литература и теренни проучвания размисли за съотношението между официалната история и нейните местни интерпретации. Професионалните публикации на Алексей Кальонски включват още 25 изследвания с различен характер, 11 от които са издадени след защитата на докторската му дисертация през 2002 г. А тъй като става дума освен за оценка на научната продукция на Кальонски и за преподавателските му умения и познания, към изследователските публикации трябва да се прибавят и публикациите му, посветени на преподаването в средното училище – той участва в подготовката на 7 учебни помагала от различен характер и за различни степени от образователната система.

От представените публикации, които имат много широк времеви и проблемен диапазон, възнамерявам да анализирам написаната от него част от съвместната монография на Алексей Кальонски и Михаил Груев “Възродителният процес. Мюсюлманските общности и комунистическият режим: политики, реакции и последици”, тъй като по тази проблематика се чувствам компетентна, а и самата аз съм изследвала, анализирала и публикувала документи и статии за съдбата на българските турци след Втората световна война и за „Възродителния процес”.

Ще започна с уточнението, че Алексей Кальонски е автор на втората половина от съвместната монография, на онази част, която представя същинския „Възродителен процес”. Тя озаглавена „От „дружни и единни през вековете” до „Възродителния процес”: политика към българските турци” и обхваща 106–193 стр. Монографията е издадена през 2008 г., което има значение, тъй като ще оценявам изследването на Кальонски от гледна точка на публикациите по темата, осъществени до тази година, а не от гледна точка на многобройните публикации в последвалите вече шест години.

Изследването на Алексей Кальонски, посветено на политиката на българската социалистическа държава към българските турци, е изградено върху изворова основа, включваща както архивни документи – особена роля тук играят документите от регионалните архиви в Кърджали, Смолян, Благоевград, Пазарджик, Пловдив (тези от ЦДА са по-скоро спорадични), публикуваните документи от сборника „Истината за „Възродителния процес”. Документи от архива на Политбюро и ЦК на БКП” (Институт за Изследване на Интеграцията, С., 2003); но и резултати от теренни изследвания, етнологични публикации, документални или полемични публикации в пресата (преди всичко във вестниците от годините на прехода), както и документи от личния архив на автора (каквото и да означава това). Сериозна и многостранна е и използваната научна

литература, която включва както общи публикации по проблемите на национализма и българската история, така и конкретни изследвания, посветени на малцинствената политика на БКП, на съдбата на българските турци или отделни аспекти от тяхния живот и развитие в следвоенна България.

Кальонски представя „Възродителния процес“ в по-широкия исторически контекст на крайно непоследователната политика на БКП към българските турци. Изложението логично търси да разкрие идейните и практически предпоставки за приемане на решението за насилствено асимилиране на българските турци, проследява накратко различните опити да се осъществи „интернационалистическия“ подход към етническите групи в социалистическа България и постепенния завой към все по-ясен национализъм, което съсредоточава вниманието върху периода от 70-те и 80-те години на ХХ в. В анализа на историческите събития, свързани с „Възродителния процес“ Кальонски подхожда в значителна степен интердисциплинарно, като си служи не само с официални централни и регионални документи, но и наблюдения от теренни проучвания, анкети и лични разкази на участници в конфликта, предизвикан от насилствената държавна акция, разсъждения на учени, наблюдатели и участници в политическия процес. На моменти той предлага собствени разсъждения за това какви би трябвало да бъдат мотивите за решението (с. 135) (тези размисли излизат от рамките на строго академичното изследване, но мога да си ги обясня с липсата на документи, които да покажат начина, по който е взето решението за смяна на имената на българските турци). Като положителна черта на изследването бих посочила опита на Кальонски да погледне на „възродителния процес“ в по-широкия контекст на международните отношения в заключителната фаза на Студената война и от гледната точка на най-важните за България външни фактори – Съветския съюз и Турция. Във втория случай това е направено по-успешно, вероятно и заради по-обилната научна литература по въпроса, докато за съветското отношение малкото известни факти отново са допълнени от общи разсъждения и предположения (с. 149–150).

Това, което на мен ми липсва във виждането на Алексей Кальонски за „Възродителния процес“, са неговите социално-икономически характеристики – както при обосновката на „Възродителния процес“, но най-вече като последици от петте години на кампанията и преди всичко през 1989 г., когато кризата влиза в острия си конфликтен етап. Имам и едно принципно несъгласие. То се отнася до оценката на Кальонски за поврата във „Възродителния процес“, оповестен в обръщението на Тодор Живков по радиото и телевизията на 29 май 1989 г. Според А. Кальонски речта „*по същество не отстъпва от следвания курс*“ (с. 184), докато според мен тя показва банкрута на цялата идея за пълна асимилация на българските турци (тяхната българизация), тъй като с декларираното право

те да получат задгранични паспорти (преди останалите български граждани) и да решат дали да заминат или да останат, тогавашните български власти признават, че това са български турци, а не българи „с възстановени имена”, както ги наричат дотогава.

Общата ми оценка за частта на монографията, написана от Алексей Кальонски, е положителна. Тя дава широка картина на предпоставките, начините за реализиране и последиците от „Възродителния процес”, както и показва умението на автора да работи професионално-изследователски и в сферата на съвременната българска история.

Освен като преподавател и изследовател гл. ас. д-р Алексей Кальонски се проявява и като участник в националния и международния научен живот. За времето след защитата на дисертацията си той е участвал в 17 национални и 26 международни научни прояви, в 9 национални и международни научни проекти.

Заключение:

Като имам предвид цялостната преподавателска и научна дейност на гл. ас. д-р Алексей Кальонски, неговото присъствие в дейността на Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски” и участието му в националния и международния научен живот убедено препоръчвам на научното жури да присъди на Алексей Кальонски академичната длъжност ДОЦЕНТ, 2.2. История и археология, „Нова история”.

6 август 2014 г.

проф. д-р Искра Баева